

بررسی رابطه بکارگیری یادگیری سیار و اثربخشی آموزش پیش از دبستان

دکتر محبوبه فناخسرو

استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، پردیس نسیمیه تهران.

Email: mfannakhosrow@gmail.com

دکتر سولماز نورآبادی

استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه شاهد

Email: nourabadi@shahed.ac.ir

چکیده

با پیشرفت‌های تکنولوژیکی قرن حاضر، بهره‌گیری از این آنها در نظام آموزشی غیرقابل انکار است. یکی از این موارد، بکارگیری یادگیری سیار و اثربخشی آن در آموزش است که مورد توجه متخصصان تعلیم و تربیت در سراسر جهان قرار گرفته است. در فرایند یاددهی-یادگیری، چرخش تاکید جامعه علمی از یاددهنده به سمت یادگیرنده، کاملاً واضح و مبرهن است. علاوه بر استفاده از فناوری، لازم است اثربخشی آن و تاثیرش در افزایش کیفیت یادگیری نیز مورد توجه قرار گیرد. هدف تحقیق حاضر تاثیر یادگیری سیار بر آموزش پیش از دبستان است. جامعه آماری شامل کلیه کودکان پیش‌دبستانی شهر تهران است که نمونه آماری با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تک‌مرحله‌ای مشخص شد. این تحقیق به لحاظ روشی جزء تحقیقات غیرآزمایشی و در زمره تحقیقات کاربردی قرار دارد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شد. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق‌ساخته است. نتایج یادگیری حاکی از آن است که بکارگیری یادگیری سیار تاثیر مثبتی بر آموزش پیش از دبستان دارد. با بهره‌گیری از یادگیری سیار می‌توان توجه کودکان را به مسائل آموزشی مورد نظر جلب کرد تا در نهایت انتقال یادگیری و یادداری نسبت به روش مرسوم آسانتر شود.

کلید واژه‌ها: یادگیری سیار، اثربخشی آموزش، آموزش پیش از دبستان، تلفن همراه هوشمند.

مقدمه

امروزه با پیشرفت چشمگیر فناوری‌های نوین ارتباطی و ظهور دستگاه‌های سیار و دیجیتالی شدن، یادگیری سیار و اثربخشی آن در آموزش، مورد توجه متخصصان تعلیم و تربیت قرار گرفته است. در فرایند یاددهی- یادگیری، چرخش تاکید جامعه علمی از یاددهنده به سمت یادگیرنده، کاملاً مشهود است. گسترش فناوری، فرصتی برای استفاده در فرایند یادگیری است. علاوه بر استفاده از فناوری، اثربخشی و کیفیت آن در فرایند یادگیری نیز باید لحاظ شود. لذا بررسی عوامل تاثیرگذار بر بهبود روند آموزش و کیفیت یادگیری فراگیران به کمک ابزار الکترونیکی قابل حمل همواره مدنظر بوده و پدیده نوظهور تلفن همراه هوشمند و ظرفیت‌ها و کاربردهای همه جانبه آن در آموزش مورد توجه واقع شده است. این گوشی‌ها در کنار رایانه‌ها، امکاناتی نظیر اینترنت، برنامه‌های کاربردی و بازی‌ها را به عنوان منابع اصیل و ارزشمندی همچون سایت‌ها، وبلاگ‌ها، کتاب‌ها، روزنامه‌ها و مجلات اینترنتی در دسترس یادگیرندگان قرار می‌دهند.

لازم به ذکر است یادگیری سیار^۱ «توانایی یادگیری مستقل از زمان و مکان، به کمک ابزار متنوع و گوناگون قابل حمل، همچون تبلت، تلفن‌های هوشمند و رایانه‌های همراه» می‌باشد (میان^۲، ۲۰۱۲). در این تعریف، بستری که ابزار آموزشی همراه برای یادگیری خودکفا^۳ - یادگیری مستقل از زمان و مکان و دور از کلاس و مربی - مهیا می‌کند، مدنظر است. یادگیری سیار، استفاده از ابزار قابل حمل برای تسهیل یاددهی و یادگیری است (واک و همکاران^۴، ۲۰۱۰). در این دیدگاه، تسهیل آموزش در یادگیری همراه، حائز اهمیت است. از نقطه نظری دیگر، شاخصه یادگیری همراه در توانایی ایجاد ارتباطات چندجانبه فراگیران بین یکدیگر و همچنین با مربی است (موتیوالا^۵، ۲۰۰۷). صاحب‌نظران یادگیری سیار را به متحرک بودن، کسب تجربه و کاربرد آن و محیطی که در آن یادگیری رخ می‌دهد، نسبت داده‌اند. یادگیری سیار با رویکرد ابزاری عموماً به چشم‌انداز فنی یعنی استفاده از سخت‌افزارهایی مثل پی‌دی‌ای، کنسول بازی، تلفن متحرک، آی‌پد و تلفن هوشمند و زیرساخت فنی محدود می‌شود. اما توجه ابزاری به تنهایی نمی‌تواند ابعاد یادگیری سیار را نشان

¹. Mobile Learning

². Mian

³. Autonomy

⁴. Valk et al.

⁵. Motiwalla

دهد. بنابراین ضمن آنکه می‌توان ابعاد یادگیری را زیر چتر ابزار متحرک متصل به شبکه مورد تحلیل قرار داد، لیکن با نگاه تخصصی‌تر باید جنبه‌های دیداکتیک، کارایی آموزشی و اثربخشی یادگیری سیار برای دو عنصر ابزار و انسان متحرک توجه نمود (نیلی، ۱۳۹۵).

روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق به لحاظ روشی جزء تحقیقات غیرآزمایشی (همبستگی) و در زمره تحقیقات کاربردی قرار دارد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار و واریانس) و آمار استنباطی (همبستگی پیرسون) استفاده شد.

ابزارگردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق‌ساخته اثربخشی آموزش با مقیاس دسته‌بندی طیف لیکرت است. استفاده از پرسشنامه قبل و بعد از انجام فعالیت‌های مدنظر، امکان مشاهده تغییرات و اثرات ملموس انجام فعالیت‌ها را بر روند آموزشی نشان داد. معیار آلفای کرونباخ که گویای روایی پرسشنامه است، برای بررسی میزان اعتبار پرسشنامه و سؤالات آن بکار گرفته شد. مقدار آلفای کرونباخ ۰.۸۶ نمایانگر اعتبار بالای پرسشنامه است. برای بررسی میزان ارتباط بین متغیرهای پژوهش، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. به عبارت دیگر با توجه به اینکه ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه بود، برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل کمی استفاده شد. قبل از توزیع پرسشنامه، به مدت دو هفته به کودکان نمونه آماری آموزش‌هایی ارائه شد و سپس پرسشنامه محقق‌ساخته، توزیع شد.

با توجه به اینکه هدف پژوهش، تاثیر یادگیری سیار بر آموزش پیش از دبستان است؛ جامعه آماری، شامل کلیه کودکان پیش‌دبستانی (کودکان بین ۴ تا ۶ سال) شهر تهران است که تعداد ۱۰ نفر از آنها با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تک مرحله‌ای انتخاب شدند که این کودکان به کمک تلفن همراه، فعالیت‌های اصیل آموزشی طراحی شده را در فضای مجازی انجام دادند.

یافته‌ها

بنیان‌های دانش، مهارت و نگرش از دوره پیش‌دبستانی شکل می‌گیرد و اهمیت و ضرورت آنها برای خاص و عام پذیرفته شده‌اند. پس ضروری است که هر تحول و نوآوری آموزشی را از سال‌های اولیه

کودکی مورد توجه قرار داد و برنامه‌ریزی برای دوران کودکی و بعد از آن را بر پایه و بنیان قوی بنا نهاد. برنامه درسی موفق آن است که به حداکثر مؤلفه‌های تاثیرگذار توجه کند و قابلیت‌های آنها را برای پرورش بیشترین ابعاد وجودی انسان بکار گیرد. برنامه درسی که به پرورش کل شخصیت انسان، با توجه به حداکثر استفاده از امکانات و شرایط موجود بیندیشد و چشم‌اندازهای آینده جامعه بشری، امروز و گذشته آن را مدنظر داشته باشد (بازرگان، ۱۳۸۶).

آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان برای کودکان چهار تا شش‌ساله بوده و برنامه‌ای کودک‌محور است. همچنین از بازی و فعالیت پیروی می‌کند و بر رشد کلی و همه‌جانبه کودک تأکید دارد. محیط بازی محرکی برای رشد هوشی، کلامی، اجتماعی، عاطفی و جسمی کودک است و کودکان را برای دوران ابتدایی آماده می‌کند. مبنایی برای رشد خواندن، نوشتن و حساب‌کردن در کودک ایجاد می‌کند. نیز تعامل با محیط، مشارکت فعال و توانایی حل مسائل خلاق را در کودکان تقویت می‌کند. بر طراحی از قبل و جدول‌بندی و نظم تکیه دارد و نسبت به نیازهای کودکان انعطاف‌پذیر است. غیرمستقیم کنترل خود و انضباط درونی را در کودکان بهبود می‌بخشد. تحقیقات حاکی از آن است که اهداف دوره پیش‌دبستان باید به رشد کودک در ابعاد زیر بینجامد:

۱- رشد عاطفی- اجتماعی

۲- رشد جسمی - حرکتی

۳- رشد زبانی و سخن‌گویی

۴- رشد خلاقیت

لازم به ذکر است خلاقیت در خلأ شکل نمی‌گیرد و هر چه دانش و تجربه کودکان بیشتر باشد، پایه و مبنای کوشش‌های خلاق آنها کیفی‌تر است. یک محیط برانگیزنده و ترغیب‌کننده می‌تواند در بهبود خلاقیت کودکان سهم مؤثرتری داشته باشد. فراهم کردن فرصت‌ها و امکانات در بازی‌های آزاد، بویژه بازی‌های نمایشی و ساختمان‌سازی (سازنده)، خلاقیت را در کودکان شکوفا می‌کند. یکی از راه‌های شکوفا کردن خلاقیت در کودکان، بازی است؛ بازی فعالیتی است که باعث سرزندگی و شادابی کودکان شده و از طریق آن می‌توان بسیاری از مسائل را به کودکان آموزش داد. بازی به دلیل آنکه فرصت‌هایی را برای ارائه پاسخ‌های گوناگون به موقعیت‌های یکسان تدارک

می‌بیند، از ارزش بسیاری در رشد خلاقیت برخوردار است. خلاقیت عاملی برای پیشرفت و ترقی به حساب می‌آید. در این بین، مراکز پیش دبستانی از مناسب‌ترین مکان‌هایی می‌باشد که می‌تواند به آموزش‌های صحیح جهت رفع مشکلات، هم به اولیاء دانش‌آموزان و هم به مربیان کمک نماید. کودکی که در کودکانستان است از کودک دبستانی انعطاف‌پذیرتر بوده و جنبه پذیرش آنها بیشتر است و با ارائه آموزش‌های مناسب می‌توان در پیشرفت تحصیلی آنان در دوره دبستان نیز مؤثر بود (مفیدی، ۱۳۸۶).

در طی چند سال اخیر، پیشرفت‌های قابل توجهی در فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی به وجود آمده است. با افزایش استفاده از فناوری‌های مدرن ارتباطی، واژه‌های جدیدی چون یادگیری الکترونیکی و یادگیری سیار متولد شد. یادگیری الکترونیکی، بهره‌گیری از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی مانند اینترنت و نظام‌های چندرسانه‌ای و فرارسانه‌ای برای بهبود کیفیت یادگیری از طریق تسهیل دسترسی به منابع و خدمات آموزشی و فراهم کردن ساز و کارهایی چون تعامل و مشارکت از راه دور است (هولمز و گاردنر^۱، ۲۰۰۶). قابلیت یادگیری در هر زمان و هر مکان که از خصوصیات یادگیری الکترونیکی است، با پیشرفت فناوری بی‌سیم و یادگیری سیار (در حال حرکت) به واقعیت پیوسته است. یادگیری سیار در حقیقت مدلی از یادگیری الکترونیکی است که از طریق فناوری‌های سیاری چون تلفن همراه، کتب الکترونیکی و غیره صورت می‌گیرد. اثربخشی یادگیری سیار نیازمند توجه به رویکردها و نظریه‌های یادگیری سیار می‌باشد. بهره‌گیری از این رویکردها و نظریه‌ها به فعالیت‌های یادگیری در فرایند یادگیری سیار جهت داده و به تربیت نیروی انسانی متناسب با عصر دانش و اطلاعات می‌انجامد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که متغیرهای تحقیق به شدت به هم وابسته‌اند و یادگیری سیار بر آموزش پیش از دبستان تاثیر مثبت و معنادار دارد. همچنین ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر یادگیری سیار و اثربخشی آموزش 0 9350,05 می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاکی از آن است که بکارگیری یادگیری سیار می‌تواند تاثیر مثبتی بر آموزش پیش از دبستان بگذارد. یادگیری به کمک ابزارهای همراه، امکان یادگیری مادام‌العمر را برای یادگیرنده

¹. Holmes B, Gardner J.

در هر مکان و زمان میسر می‌سازد. با استفاده از یادگیری سیار می‌توان توجه کودکان را به مسائل آموزشی مورد نظر جلب کرد تا انتقال یادگیری و یادداری نسبت به روش مرسوم آسانتر شود. استفاده از تلفن همراه هوشمند و قابلیت‌های خاصی نظیر قابلیت حمل، در دسترس بودن و سهل-الوصول بودن به یادگیرنده کمک می‌کند تا در هر مکان و زمانی بطور وسیعی به منابع آموزشی دسترسی داشته باشد. یادگیرنده علاوه بر محتوای آموزشی صرف، با منابع اصیل و متنوع یادگیری اعم از اینترنت، نسخه‌های کتب مختلف، فیلم، تصاویر و ... سروکار دارد که او را با زبان کودک و زبان ادبی آشنا می‌کند.

بدین ترتیب تلفن همراه هوشمند با قابلیت‌های همه جانبه آموزشی می‌تواند به عنوان ابزاری سودمند در فرایند یاددهی-یادگیری، و نیز به عنوان زیرساختی توانمند برای تعلیم و تربیت، نقش آفرین باشد. ارائه منابع اصیل یادگیری و ارتباط مستمر با یادگیرنده، از طریق تلفن همراه هوشمند و استفاده از ظرفیت‌های آموزشی این ابزار علاوه بر سرگرمی، می‌تواند موجب بهبود یادگیری گردیده، و بستر فرهنگی مناسبی به منظور بکارگیری بهینه ابزارهای سیار برای یادگیری، فراهم نماید. در راستای نتایج بدست آمده از این تحقیق، پیشنهاد می‌شود طراحی آموزشی متناسب با یادگیری سیار برای کودکان پیش از دبستان انجام شود و نرم‌افزارهای آموزشی با محیط چندرسانه‌ای جذاب و امکان اتصال به شبکه‌های اجتماعی به منظور آموزش مهارت‌ها توسط دستگاه‌های سیار تولید و ارائه گردد.

منابع

- بازرگان، سیمین (۱۳۸۶)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی چندبعدی، ماتریس زندگی. تهران: انتشارات مدرسه.
- مفیدی، فرخنده (۱۳۸۶). برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش‌دبستانی. تهران: انتشارات سمت.
- نیلی، محمدرضا (۱۳۹۵). یادگیری سیار. از:
http://www.mnili.com/?attachment_id=971
- Holmes B, Gardner J. E-Learning (Concepts and practice). London, Thousand, New Delhi: SAGE publications; 2006. p. 117-127.
- Mian, B. 2012. L'apprentissage mobile en formation initiale des enseignants à l'ENS d'Abidjan. *Frantice.net*, 3(5) : Repéré à <http://www.frantice.net/document.php?id=545>
- Motiwalla, L-F. 2007. Mobile learning: A framework and evaluation. *Computers & Education*, 49(3): 581-596.
- Valk, J. A. Rashid. L. Elder. 2010. Using mobile phones to improve educational outcomes: An analysis of evidence from Asia. *International Review Of Research In Open And Distance Learning*, 11(1): 118-120.